

ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ПИСЕМНОСТІ



9 листопада – День української писемності та мови

Писемність у Київській Русі була відома ще до запровадження християнства. Про це свідчать угоди Русі з Візантією, в яких містяться вказівки на те, щоб обидві держави розв'язувати різні спірні питання „не тільки на словах, а й письмово”. За договором 944 р. вимагалось, щоб посли та купці Русі пред'являли у Візантії спеціальні грамоти, підписані самим князем.

Значний розвиток писемності пов'язано з християнством. Після введення на Русі християнства кирилиця, винайдена Кирилом і Мефодієм, поступово витіснила стару писемність.

На основі кирилиці відбувся подальший розвиток писемності й формувалася давньоруська писемно-літературна мова.

М. Грушевський писав: “ ... з християнством з Греції та Болгарії прийшла до нас наука, освіта, книги ... З Болгарії перейняли ми азбуку, письмо слов'янське...”

На стіні Софії Київської виявлено азбуку, яка складалася з 27 літер: 23 грецьких і чотирьох слов'янських - б, ж, ш, щ.

Писемність поширювалася і серед простого люду

Про поширення писемності серед різних прошарків населення свідчать написи на різноманітних виробх ремісників - цеглинах, хрестах, іконах, мечях, на стінах будівель і церков.

Понад 300 написів різного часу відкрито в Софії Київській і серед них один із найраніших — запис про смерть Ярослава Мудрого 1054 р. Українські грамоти, писані на березовій корі, відкрито в Звенигородці, які разом з відомими берестяними грамотами Новгороду є важливим джерелом вивчення писемності на Русі.

Книги писали чорнилами, виготовленими з дубової або вільхової кори, квасного меду тощо. Великі літери на початку рядка малювали великими червоними фарбами.

Сторінки книжок виготовляли з пергаменту, які прикрашали орнаментами.

Готову книжку оправляли в дошки, вкриті шкірою або срібним окладом, на якому власник писав своє ім'я. Така книжка коштувала дуже дорого. Князь Володимир Василькович за один молитовник заплатив 8 гривень, а ціле село купив за 50 гривень. Книгу високо цінували на Русі. Її вважали поводитирем у житті.

“Окраса для вояка — зброя, для корабля — вітрила, а для праведника — читання книг”, — писав літописець.

Книжна мудрість була у великій пошані

Ярослав Мудрий зібрав велику бібліотеку — понад 500 книжок, яку зберігав у Софійському соборі, сліди її ми шукаємо й досі. Одні дослідники вважають, що бібліотека загинула під час монгольської навали, інші — що вона розійшлася між різними книжковими зібраннями по смерті Ярослава, треті — що вона зберігається в невідомому місці, четверті — що вона згоріла під час пожежі у XVII ст.

При бібліотеках були спеціальні майстерні, де переписували або перекладали з іноземних мов книги як церковні, так і філософські, юридичні, історичні тощо.

Із письмової спадщини можна згадати філософську проповідь Іларіона “Слово про закон і благодать”, “Повчання дітям” Володимира Мономаха та інші.

Найдавнішою книгою, що збереглася, є знамените “Остромирове євангеліє”, писане в Києві 1056-1057 рр. та “Ізборник Святослава” 1075 р.

Волинський князь Володимир Васильович сам переписував книги, робив для них дорогоцінні оправи й розсилав різним церквам як подарунок.

За підрахунками вчених, в XI—XIII ст. в обігу по всій території Русі перебувало близько 140 тис. книг кількох сотень найменувань. Були це переважно церковні та богословські книги, перекладені з грецької мови.

Літописання

Літописи — це звіт у хронологічній послідовності (“за літами”) коротеньких записів і докладних розповідей про історичні події, це перші письмові твори у Київській Русі про історичні події і ставлення до них.

У монастирях ченці вели літописи. Найвідоміший із них “Повість временних літ”, укладений у Києво-Печерському монастирі ченцем Нестором у 1113 р. Охоплює події від найдавніших часів до XII ст.

“Повість временних літ” — велика історична праця, в якій подано зв’язний виклад історії Русі. Вона просякнута ідеєю міцної, об’єднаної держави.

<http://history.vn.ua/compendium/7klas/57.html>